

5. Режим доступу – http://www.rusnauka.com/26_OINXXI_2009/Pedagogica/52266.doc.htm.
6. Режим доступу – http://rmkboguslav.at.ua/Rmk/Seminaru/1_klas/Dop.doc.

АНОТАЦІЯ

Дубяга С.М., Фефілова Т.В., Ткаченко С.В. Проблеми наступності і перспективності дошкільної та початкової освіти. У статті висвітлюється пошук нових підходів до вирішення проблеми наступності, що допомагає успішному розв'язанню завдань безперервної освіти в Україні на перших її етапах: у дошкільному навчальному закладі та початковій школі. Ці проблеми зорієнтовані передусім на усунення суперечок між запитами школи і програмними можливостями дитячих навчальних закладів.

Ключові слова: наступність, перспективність, інтеграція двох ланок освіти, суперечність.

АННОТАЦИЯ

Дубяга С.Н., Фефилова Т.В., Ткаченко С.В. Проблемы преемственности и перспективности дошкольного и начального звеньев образования. В статье раскрывается проблема поиска новых подходов к решению проблемы преемственности, это помогает успешному решению задач непрерывного образования в Украине на первых её этапах: в дошкольном учебном заведении и в начальной школе.

Ключевые слова: преемственность, перспективность, интеграция двух звеньев образования, противоречие.

SUMMARY

Dubyaga S.N., Fefilova T.V., Tkachenko S.V. The problems of heredity and perspectiveness of pre-school and primary stages of education. In providing the real prospects and continuity in the preschool institutions and schools the most important thing is to comply certain conditions: the cooperation must be lasting and indissoluble; the work must be systematical and planned, the task- complex and integrated.

Key words: prospects, continuity, conditions, the task.

УДК 159.922.8:37.

Царькова О.В.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗИТИВНОЇ ДИНАМІКИ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ЮНАЦТВА В РОБОТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

Постановка проблеми. Швидкоплинність соціального прогресу, динамічних змін викликає необхідність постійної роботи молодого покоління над собою, життєвого та професійного самовизначення, посилення відповідальності за своє майбутнє, за можливість досягнення успіху, за найбільш повну реалізацію свого внутрішнього потенціалу. За виразом К. Роджерса, „важливий мотив життя людини – це актуалізація, тобто збереження і розвиток себе, максимальне виявлення кращих якостей своєї особистості, закладених в неї від природи”.

Одне з завдань сучасної школи полягає у формуванні особистості, яка психологічно, морально та практично була б готова активно та творчо включатись в різноманітні сфери життя суспільства. Тому актуальним є питання самоактуалізації особистості старшокласників.

Самоактуалізація – явище унікальне, де особистість, яка самоактуалізується, є самостійною і самодостатньою, вона керується, насамперед, внутрішніми чинниками, а не зовнішніми спонуканими: а) законами власної внутрішньої природи; б) можливостями і здібностями; в) творчими імпульсами; г) потребою ґрунтовно пізнати саму себе. Також вона є найбільш повною і вільною реалізацією особистістю своїх можливостей.

Потреба в самоактуалізації є природною та необхідною потребою, що надає індивідуальному життю людини яскравої спрямованості та глибокого сенсу, зміцнює віру в себе та допомагає вистояти серед життєвих негараздів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем саморозвитку, самоактуалізації і самореалізації особистості присвячені роботи представників гуманістичної психології – В.Франкла, А.Маслоу, К.Роджерса, Г.Олпорта. В центрі наукової уваги гуманістичних психологів поставлена здорова творча особистість, метою якої є самоактуалізація (самореалізація).

Проблема самореалізації особистості є однією із тих, що залишається недостатньо дослідженою у психологічній науці, особливо коли йдеться про експериментальне вивчення даної проблеми. Необхідність в дослідженні особливостей самоактуалізації особистості в юнацькому віці зумовлена тим, що саме в цьому віці остаточно складається фундамент ціннісних орієнтацій, вимальовується проєкція головних напрямків, пошуків, самореалізації тощо. Професійні інтереси, політичні вподобання, стиль поведінки, характер спілкування – всі ці складові способу життя закладаються саме в юнацькому віці. Юнацький вік характеризується усвідомленням власної індивідуальності, неповторності, несхожості на інших. Саме це і зумовило вибір теми „Забезпечення позитивної динаміки самоактуалізації особистості юнацтва в роботі практичного психолога”.

Процес становлення особистісних рис в юнацькому віці проаналізований в роботах таких вчених, як Е.Еріксон, Б.Г.Ананьєв, І.С.Кон, В.Т.Лісовський, Г.С.Абрамова, В.С.Мухіна, І.Ю.Кулагіна, В.М.Колюцький та ін.

Формулювання цілей статті. Об'єктом дослідження постає процес становлення, формування та розвитку особистості в юнацькому віці. Предметом дослідження виступають психологічні особливості і фактори, що сприяють позитивній динаміці самоактуалізації особистості в юнацькому віці.

Мета дослідження визначити психологічні особливості формування значущих якостей особистості та факторів, що сприяють позитивній динаміці її самоактуалізації і самореалізації в юнацькому віці.

Для досягнення мети дослідження постають такі завдання:

- теоретичний аналіз наукових джерел за темою дослідження;
- визначення факторів, що впливають на формування особистості;
- виявлення основних проявів самоактуалізуючої особистості;

– розробка та апробація розвиваючої програми, що сприяє позитивній динаміці самоактуалізації особистості старшокласників.

Для вирішення поставлених завдань були використані наступні методи:

- вивчення наукової психологічної і педагогічної літератури;
- підбір методик і вправ для проведення наукового дослідження;
- наукові спостереження за процесом самоактуалізації особистості випробуваних;
- проведення наукового експерименту;
- обробка отриманих результатів дослідження.

Методологічну та теоретичну основу дослідження складають наукові концепції щодо становлення і розвитку самоактуалізуючої особистості (А.Маслоу, К.Роджерс, Г.Олпорт та інших) та процесу становлення особистості в юнацькому віці (Е.Еріксон, Б.Г.Ананьєв, І.С.Кон, В.Т.Лісовський та інші).

Виклад основного матеріалу дослідження. Ми спробували простежити розвиток ідеї самоактуалізації в роботах А.Маслоу, виділивши, п'ять послідовно перехідний друг у друга трактувань самоактуалізації як: 1) вищого рівня і мети розвитку; 2) вищого мотиву; 3) процесу розвитку; 4) епізоду (граничних переживань) і 5) передумови, відправної крапки Буття. Важливо відзначити, що між цими поняттями немає протиріч, рух від першого трактування до п'ятого відображає лише збагачення ідеї самоактуалізації, більш глибоке розкриття сутності цього явища.

Роджерс вважав, що єдиний спосіб не заважати тенденції актуалізації і розвитку особистості людини – це дати йому безумовна позитивна увага, тобто людини люблять і приймають без критики і застережень. Позитивна безумовна увага не означає, що значимі інші повинні чи прощати схвалювати усе, що дитина чи робить говорить, особливо його небезпечні, помилкові чи антисоціальні дії. Безумовна позитивна увага і прийняття дитини з боку інших осіб обумовлює і позитивне відношення людини до самої себе, щирість його поведження і почуттів, розкриває його природну тенденцію самоактуалізації, властивій кожній людині.

Г.Олпорт визначає особистість як реальну сутність кожної конкретної людини, унікального у своїй своєрідності. Особистістю вчений називає те, що лежить за конкретними вчинками людини усередині нього самого. Теорія особистості Франкла включає три основні складові: навчання про прагнення до змісту, про сенс життя і про волю волі. Основна теза навчання про прагнення до змісту говорить: людина прагне знайти зміст і відчуває екзистенціальну чи фрустрацію вакуум, якщо його спроби залишаються нереалізованими. Прагнення до змісту Франкл розглядає як уроджену мотиваційну тенденцію, властивим усім людям і є основною рушійною силою поведження і розвитку особистості. Відсутність змісту породжує в людини стан екзистенціального вакууму, що є причиною ноогенних неврозів. Останні кореняться не в психічній, а в духовній сфері існування людини.

Корінням джерела ідеї самореалізації, самоактуалізації, що розвивається в її сучасному варіанті, є ідеї Альфреда Адлера, що в останніх своїх роботах

поряд з терміном „прагнення до переваги” використовував термін „прагнення до самовдосконалення”, як взаємозамінні. Порівнюючи себе з недосяжним ідеалом досконалості, людина, на думку Адлера, постійно сповнюється почуттям, що вона нижча за нього, і мотивується цим почуттям.

З погляду Фромма, перед сьогоднішніми чоловіками і жінками постає хвороблива дилема. Небачена воля від твердих соціальних, політичних, економічних і релігійних обмежень (як це має місце сьогодні в американській культурі) зажадала компенсації у виді почуття безпеки і почуття приналежності до соціуму. Фромм думав, що ця прірва між волею і безпекою стала причиною безприкладних труднощів у людському існуванні. Люди борються за волю й автономію, але сама ця боротьба викликає почуття відчуження від природи і суспільства. Люди мають потребу в тому, щоб мати владу над своїм життям і мати право вибору, але їм також необхідно почувати себе об'єднаними і зв'язаними з іншими людьми. Інтенсивність цього конфлікту і способи його дозволу залежать, згідно Фромму, від економічних і політичних систем суспільства.

У вітчизняній психології проблема розвитку та формування особистості представлена концепціями Б.Г.Ананьєва, К.О.Абульханової-Славської, Л.І.Анциферової, О.Г.Асмолова, І.Д.Беха, Л.І.Божович, М.Й.Боришевського, Б.С.Братуся, Л.С.Виготського, Г.С.Костюка, О.М.Леонтьєва, С.Д.Максименка, В.М.Мясищева, О.Б.Орлова, С.Л.Рубінштейна, Т.М.Титаренко та ін.

Наше емпіричне дослідження проводилось на базі ЗОШ №23 м. Мелітополя. Репрезентативна вибірка, результати якої лягли в основу оцінки самоактуалізації особистості, склала 26 учнів 10-го класу (віком 15-16 років). Для проведення експерименту клас було поділено на дві підгрупи, у кожній по 13 учнів. Принцип поділу: за алфавітом. Група А була контрольною, а учні групи Б брали безпосередню участь у експерименті. Для проведення дослідження була складена програма, яка включала ігри та вправи для розвитку основних показників самоактуалізації особистості старшокласників. Діагностування обох груп учнів проводилось двічі. Діагностичний інструментарій в даній роботі був підібраний таким чином:

- самооцінка творчого потенціалу (Рогов Є.І.);
- готовність до саморозвитку (Семиченко В.А.);
- діагностика самоактуалізації особистості (Лазукін А.В.).

Методика 1 „Самооцінка творчого потенціалу” використовувалася для вивчення рівня творчого потенціалу старшокласників. Загальна сума балів за відповіді учнів на питання опитувальника дозволила визначити самооцінку особистісних якостей, або частоту їх проявів, які характеризують рівень розвитку творчого потенціалу особистості та наявність обмежень, які перешкоджають проявам творчості.

Таким чином можна зробити висновок, що у класі до проведення експерименту в групі Б було: 7,7% – дітей з високим рівнем розвитку самооцінки творчого потенціалу; 92,3% – дітей з середнім рівнем розвитку самооцінки творчого потенціалу.

Дітей з низьким рівнем розвитку самооцінки творчого потенціалу немає.

Після проведення експерименту ми спостерігаємо вже іншу картину: 30,8% – дітей з високим рівнем розвитку самооцінки творчого потенціалу; 69,2% – дітей з середнім рівнем розвитку самооцінки творчого потенціалу;

Таким чином можна зробити висновок, що в учнів закладений значний творчий потенціал, який надає їм багатий вибір творчих можливостей. Тільки 6 учнів мають високий рівень розвитку самооцінки творчого потенціалу. Це свідчить про те, що у старшокласників є якості, які дозволяють їм творити, але існують і бар'єри творчості такі як: страх невдачі, який сковує уяву – основу творчості, страх суспільного засудження, що сковує творчу активність учнів.

Одним з показників творчого потенціалу є здатність самопізнання і саморозвитку. Прагнення більш пізнати себе співпадає з потребою самовдосконалюватись.

За допомогою *методики 2 „Діагностика готовності до саморозвитку”* ми визначили загальну готовність учнів до саморозвитку, бажання знати себе й можливості змінюватись. Таким чином можна зробити висновок, що у класі до проведення експерименту в групі Б були отримані такі результати: 61,5% – хочу знати себе та можу змінитися; 7,7% – хочу знати себе, але не можу себе змінити; 23,1% – можу вдосконалюватися, але не хочу знати себе; 7,7% – не хочу знати себе та не хочу змінюватися. Після проведення експерименту результати мають наступний вигляд: 84,6% – хочу знати себе та можу змінитися; 7,7% – можу вдосконалюватися, але не хочу знати себе; 7,7% – не хочу знати себе та не хочу змінюватися.

Дітей з категорії „Хочу знати себе, але не можу себе змінити” в результаті проведення розвиваючої програми не стало. Це говорить про те, що в учнів з'явився інтерес до самопізнання, самовдосконалення, саморозвитку, до аналізу своєї поведінки в нестандартних життєвих ситуаціях, здатність відстоювати свої рішення, ставити перед собою високі цілі, переборювати невдачі.

За допомогою *методики 3 „Діагностика самоактуалізації особистості”* ми виявили рівні складових самоактуалізації особистості старшокласників. Нами була використана наступна шкала диференціації оцінок при перерахунку „сирих” показників у стандартні: 0-5 балів – низький рівень; 6-10 балів – середній рівень; 11-15 балів – високий рівень.

Результати проведеного дослідження на визначення рівня розвитку самоактуалізації особистості учнів, ми можемо побачити, що всі учні мають середній рівень самоактуалізації особистості. Це підтверджує припущення А.Маслоу про те, що самоактуалізуючі особистості складають лише 1% від всього населення. Самоактуалізуючі особистості – це взірці реалізації всієї величі людського потенціалу, які можуть бути певним еталоном для старшокласників у їх саморозвитку та самореалізації.

Аналізуючи прояви самоактуалізації старшокласників ми можемо відмітити, що найбільш вагомими є такі складові як уявлення про природу людини, пізнавальна потреба, креативність, сензитивність, аутосимпатія.

За шкалою „Уявлення про природу людини” до проведення експерименту в групі Б було: 38% – дітей з високим рівнем самоактуалізації особистості; 54% – дітей з середнім рівнем самоактуалізації особистості; 8% – дітей з низьким

рівнем самоактуалізації особистості. Після проведення експерименту результати змінилися таким чином: 54% – дітей з високим рівнем самоактуалізації особистості; 38% – дітей з середнім рівнем самоактуалізації особистості; 8% – дітей з низьким рівнем самоактуалізації особистості.

За шкалою „Пізнавальні потреби” до проведення експерименту в групі Б було: 15% – дітей з високим рівнем самоактуалізації особистості; 46% – дітей з середнім рівнем самоактуалізації особистості; 38% – дітей з низьким рівнем самоактуалізації особистості. Після проведення експерименту результати змінилися таким чином: 23% – дітей з високим рівнем самоактуалізації особистості; 54% – дітей з середнім рівнем самоактуалізації особистості; 23% – дітей з низьким рівнем самоактуалізації особистості.

За шкалою „Креативність” до проведення експерименту в групі Б було: 0% – дітей з високим рівнем самоактуалізації особистості; 46% – дітей з середнім рівнем самоактуалізації особистості; 54% – дітей з низьким рівнем самоактуалізації особистості. Після проведення експерименту результати змінилися таким чином: 15% – дітей з високим рівнем самоактуалізації особистості; 38% – дітей з середнім рівнем самоактуалізації особистості; 46% – дітей з низьким рівнем самоактуалізації особистості.

За шкалою „Сензитивність” до проведення експерименту в групі Б було: 8% – дітей з високим рівнем самоактуалізації особистості; 77% – дітей з середнім рівнем самоактуалізації особистості; 15% – дітей з низьким рівнем самоактуалізації особистості. Після проведення експерименту результати змінилися таким чином: 31% – дітей з високим рівнем самоактуалізації особистості; 62% – дітей з середнім рівнем самоактуалізації особистості; 8% – дітей з низьким рівнем самоактуалізації особистості.

За шкалою „Аутосимпатія” до проведення експерименту в групі Б було: 23% – дітей з високим рівнем самоактуалізації особистості; 77% – дітей з середнім рівнем самоактуалізації особистості; 0% – дітей з низьким рівнем самоактуалізації особистості. Після проведення експерименту результати змінилися таким чином: 46% – дітей з високим рівнем самоактуалізації особистості; 54% – дітей з середнім рівнем самоактуалізації особистості; 0% – дітей з низьким рівнем самоактуалізації особистості.

Відносно менше проявляються такі властивості як гнучкість поведінки, ціннісні орієнтації.

Отримані результати дозволяють нам говорити про доцільність проведення роботи на розвиток самоактуалізації особистості з учнями юнацького віку.

Висновки. Підводячи підсумок вищесказаному, слід відмітити, що теорія самоактуалізації займає вагоме місце у світовій психології. Вона є перспективним і ефективним інструментом розуміння психологічних особливостей становлення особистості в юнацькому віці.

Теорія самоактуалізації дозволяє нам зрозуміти що, спрямованість на позитивний розвиток особистості в юнацькому віці є природньою та вродженою силою. Для юнаків характерним є орієнтація на віддалені цілі і спроможність вести себе до них.

Найважливіший мотив життя в цьому віці – це актуалізація, тобто збереження і розвиток себе, максимальне виявлення кращих якостей своєї особистості, закладених від природи. Складовими частинами тенденції актуалізації є свобода у формуванні себе та свого життя, відкритість для зовнішніх та внутрішніх переживань, рух до духовного світу та соціальної гармонії.

Самоактуалізація представляє собою завжди реальні вчинки, що виражають активність та відповідальність юнаків, здібність до своєчасного й оптимального життєвого вибору. Більшість молодих людей випробовують різні види діяльності, вчаться сприймати себе в декількох соціальних ролях, корегують та співвідносять з конкретними життєвими ситуаціями свої цілі та дії.

Загальна сума балів за відповіді учнів на питання методики „Самооцінка творчого потенціалу” дозволила визначити самооцінку особистісних якостей, або частоту їх проявів, які характеризують рівень розвитку творчого потенціалу особистості та наявність обмежень, які перешкоджають проявам творчості.

Ми побачили, що в учнів закладений значний творчий потенціал, який надає їм багатий вибір творчих можливостей. Тільки 6 учнів мають високий рівень розвитку самооцінки творчого потенціалу. Це свідчить про те, що у старшокласників є якості, які дозволяють їм творити, але існують і бар'єри творчості такі як: страх невдачі, який сковає уяву – основу творчості, страх суспільного засудження, що сковає творчу активність учнів.

За методикою „Готовність до саморозвитку” виявлені діти з категорії „Хочу знати себе, але не можу себе змінити” в результаті проведення нами розвиваючої програми змінили свої результати на кращі. Це говорить про те, що у учнів з'явився інтерес до самопізнання, самовдосконалення, саморозвитку, до аналізу своєї поведінки в нестандартних життєвих ситуаціях, здатність відстоювати свої рішення, ставити перед собою високі цілі, переборювати невдачі.

Підводячи підсумки проведеної роботи можна сказати, що самоактуалізація особистості є складним та неоднозначним утворенням. Аналізуючи прояви самоактуалізації старшокласників ми можемо відмітити, що найбільш вагомими є такі складові як уявлення про природу людини, пізнавальна потреба, креативність, сензитивність, аутосимпатія. Відносно менше проявляються такі властивості як гнучкість поведінки, ціннісні орієнтації. В результаті проведеної нами роботи збільшились середні показники самооцінки творчого потенціалу учнів та зросли показники готовності до саморозвитку. Отримані результати дозволяють нам говорити про доцільність проведення роботи на розвиток самоактуалізації особистості з учнями юнацького віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Хьелл Л. Теории личности / Л.Хьелл, Д.Зиглер. – 3-е изд. – СПб.: Питер, 2003. – 603с.: ил. – (Серия «Мастера психологии»).

2. Райгородский Д.Я. Психология личности / Д.Я.Райгородский // Т. 1. Хрестоматия. Издание третье, дополненное. – Самара: Издательский дом «БАХРАХ-М». 2002. – 512.
3. Райгородский Д.Я. Психология личности / Д.Я.Райгородский // Т. 2. Хрестоматия. Издание третье, дополненное. – Самара: Издательский дом «БАХРАХ-М». 2002. – 544.
4. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога / Е.И. Рогов // В 2 т. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – Т. 1. 312 с., 15-17.

АНОТАЦІЯ

Царькова О.В. Забезпечення позитивної динаміки самоактуалізації особистості юнацтва в роботі практичного психолога. В даній статті розглядається питання забезпечення позитивної динаміки самоактуалізації особистості юнацтва в роботі практичного психолога, що є перспективним і ефективним інструментом розуміння психологічних особливостей становлення особистості в юнацькому віці.

Ключові слова: особистість, самоактуалізація, творчий потенціал, творчі можливості, здібність, потреби.

АННОТАЦИЯ

Царькова О.В. Обеспечение положительной динамики самоактуализации личности юношества в работе практического психолога. В данной статье рассматривается вопрос обеспечения позитивной динамики самоактуализации личности юношества в работе практического психолога, что является перспективным и эффективным инструментом понимания психологических особенностей становления личности в юношеском возрасте.

Ключевые слова: личность, самоактуализация, творческий потенциал, творческие возможности, способности, потребности.

SUMMARY

Tzarkova O.V. Ensuring the positive dynamics of self-actualization personality in youth work practice psychologist. This article discusses the problem of providing the positive dynamics of self-actualization of youth in the work of practical psychologist, which is a prospective and effective tool for understanding the psychological characteristics of personality in adolescence.

Keywords: personality, self-actualization, creativity, creative skills, ability, needs.

УДК 378.14:796.325

Хассай Д.В., Мілаєв О.І., Голованов М.В.

ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З ВОЛЕЙБОЛУ СЕРЕД СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Постановка проблеми. Аналіз передової наукової і науково-методичної літератури вказує на необхідність звернути увагу на технологічні основи методики розвитку рухових якостей студентів вищих навчальних закладів в процесі проведення занять з волейболу. Досить важливим моментом процесу